WIKIPEDIA

An Albainis

Ón Vicipéid, an chiclipéid shaor.

Albainis/Lallainnis/"Béarla Gallda" (Scots)	
Á labhairt:	Albain, Tuaisceart Éireann, Poblacht na hÉireann, Sasana
Réigiún:	Galltacht Alban, Gallaibh, na hOileáin Thuaidh, Cúige Uladh
Cainteoirí san Iomlán:	200,000[1]
Rang:	-
Líne ghinealaigh:	Ind-Eorpais Gearmáinic Gearmáinic an Iarthair Iarthair Sean-Shasainis **Albainis**
Stádas Oifigiúil	
Teanga Oifigiúil:	-
Foras Pleanála Teanga:	-
Cóid teangeolaíocha	
ISO 639-1	
ISO 639-2	sco
ISO 639-3	`sco (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=sco)`
Amharc ar: Teanga – Liosta Teangacha	

Teanga Gearmáinice is ea an **Albainis** nó an **Lallainnis** (is é an chéad téarma an ceann is minicí a úsáidtear inniu, ach is é an téarma úd *Lallainnis* a bhí i g*Ciste Cúrsaí Reatha*; *Scots* an t-ainm sa teanga féin) a labhraítear in Albain agus i gCúige Uladh. Tugtar *Lallainnis* uirthi i bhfoinsí áirithe Gaeilge chomh maith. Is é an t-ainm a úsáidtear i nGaeilge na hAlban ná *a' Bheurla Ghallda*, is é sin, "an Béarla Gallda". Inniu, úsáidtear an téarma *Albainis Uladh* go hoifigiúil le tagairt don chineál Albainise a labhraítear i gCúige Uladh, go háirithe i dTuaisceart Éireann.

Is deacair a rá, cé acu teanga inti féin nó canúint de chuid an Bhéarla í an Albainis. Ón taobh amháin de, glactar leis gur ceann de sheanchanúintí an Bhéarla í an Albainis, ach tá canúintí traidisiúnta seanbhunaithe dá cuid féin ag an Albainis chomh maith. Is féidir dearcadh ar an Albainis freisin mar chuid den Bhéarla mar a labhraítear in Albain é, ach tá sí an-difriúil le Béarla na hAlban, is é sin, an leagan den Bhéarla Chaighdeánach a chleachtaítear in Albain.

Maidir leis na cainteoirí dúchais, is é an t-ainm is minicí a thugann siad ar an teanga ná *Scots* nó *braid Scots* - is ionann *braid* agus *broad* an Bhéarla chaighdeánaigh. Is minic nach dtugann siad "Scots" ar a bhfuil á labhairt acu, ach ainmneacha cosúil le *Doric* nó *Buchan Claik* - is é sin, ainm na canúna cúinge. Ainm seanfhaiseanta é *Scotch*, ach chluinfeá sa chiall seo é an chorruair in Éirinn. Tá an t-ainm *Lallans* bunaithe ar *Lowlands* an Bhéarla, agus bhain scríbhneoirí an leabhair úd *Ciste Cúrsaí Reatha* úsáid as an leagan Gaeilge *Lallainnis*. Ainm é a d'fheicfeá ag scríbhneoirí Albanacha cosúil le Robert Burns agus Robert Louis Stevenson, cuir i gcás.

> *They took nae pains their speech to balance,*
> *Or rules to gie;*
> *But spak their thoughts in plain, braid lallans,*
> *Like you or me.*

Sa sliocht seo, is léir gurb é an chiall atá á cur in iúl leis an bhfocal *Lallans* ná "caint na ndaoine", "canúint na ndaoine simplí", seachas aon chineál teanga liteartha nó chaighdeánaithe: "Níor bhuair siad a gcloicne le gramadach ná le rialacha na teanga, ach labhair siad an rud a bhí ar a n-intinn i gcaint shimplí na ndaoine cosúil leat féin nó liomsa." (Robert Burns)

Nuair a thosaigh athbheochan na hAlbainise i dtús na fichiú haoise, baineadh úsáid as an bhfocal Lallainnis nó *Lallans* le tagairt don "Albainis shintéiseach" a bhí ag teacht ar an bhfód san am - is é sin, teanga liteartha a bhí curtha i dtoll le chéile as focail chanúnacha chomh maith le focail a tháinig as seanlitríocht na hAlbainise.

Clár ábhair

Stair

Stádas

Tagairtí

Naisc sheachtracha

Stair

Go dtí an 15ú haois, b'ionann *Scottis* agus Gaeilge na hAlban, agus lucht labhartha na hAlbainise ag tabhairt *Inglis* ar an teanga a bhí acu féin. Ina dhiaidh sin, áfach, d'éirigh sé coitianta *Erse*, is é sin, teanga na hÉireann, a thabhairt ar Ghaeilge na hAlban, agus an t-ainm *Scottis* nó *Scots* ag tagairt don Albainis feasta.

Ón tseachtú haois ar aghaidh, bhí seanchanúint Nortumbrach an Bhéarla á labhairt in Oir-Dheisceart na hAlban. Bhí an teanga teorannaithe don cheantar seo go dtí an 13ú haois, a fhad agus a bhí Gaeilge na hAlban á labhairt i gcúirt Rí na hAlban. Ina dhiaidh sin, áfach, chuaigh an teanga in úsáid i mbuirgeanna na hAlban. Is éard a bhí i gceist leis na buirgeanna ná sórt cathracha a bhí curtha ar bun ag Dáibhí Mac Maol Coilm (Dáibhí a hAon), agus é ina Rí ar Albain sna blianta 1124-1153. An meas a bhí ag na daoine ar an Albainis mar theanga, chuaigh sé i méadaíocht, go háirithe nuair a bhí an Fhraincis ag imeacht go tiubh. Mar sin, bhí an Albainis á labhairt go forleathan i gcuid mhór d'Oirthear na hAlban ón 14ú haois ar aghaidh.

Mar sin, tá an Albainis bunaithe ar na canúintí a bhí á labhairt sa Nortumbarlainn sna Meánaoiseanna. Cosúil le canúintí na Nortumbarlainne, bhí sí breac le hiasachtaí Fraincise agus Lochlainnise. Níos deireanaí, fuair an Albainis focail ar iasacht ón Íseal-Ghearmáinis agus ón Ollainnis, ó bhí muintir na hAlban ag trádáil le mairneálaigh ó thuaisceart na Gearmáine agus ón Ísiltír. Fuair an Albainis cuid mhór focal ón nGàidhlig chomh maith, ní nárbh ionadh. Go háirithe na téacsaí dlíthiúla ó na Meánaoiseanna, tá siad breac le hiasachtaí Gàidhlig.

Stádas

Sa bhliain 1707, chuaigh Sasana agus Albain le chéile in aon ríocht aontaithe amháin. Roimhe sin, b'é an meas a bhí ag na daoine ar an Albainis sa dá thír gur teanga ar leith a bhí i gceist leis an Albainis. D'imigh sin, áfach, agus tháinig seo: inniu, is minic a labhraíonn na hAlbanaigh canúintí atá idir eatarthu idir an chanúint Albanach agus an Béarla caighdeánaithe. Bíonn na hAlbanaigh ábalta, ina lán cásanna, códmhalartú a dhéanamh ó Bhéarla caighdeánaithe go canúint Albanach, de réir mar a theastaíonn uathu. Contanóid atá ann, agus níl sé furasta teorainn shoiléir a shocrú idir "Albainis faoi thionchar an Bhéarla" agus "Béarla faoi thionchar na hAlbainise", ná a rá, cé acu canúintí de chuid Bhéarla na hAlban nó canúintí de chuid na hAlbainise atá i gceist le caint na ndaoine in Albain an lae inniu.

Tagairtí

1. [1] (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=sco)

Naisc sheachtracha

Is síol faoi theangacha agus teangeolaíocht é an t-alt seo.
Cuir leis (https://ga.wikipedia.org/w/index.php?title=An_Albainis&action=edit), chun cuidiú leis an Vicipéid.
Má tá alt níos forbartha le fáil i dteanga eile, is féidir leat aistriúchán Gaeilge a dhéanamh.

Aisghafa ó "https://ga.wikipedia.org/w/index.php?title=An_Albainis&oldid=941555"

Tugadh an leathanach seo cothrom le dáta an 3 Deireadh Fómhair 2019 ag 10:03.

Tá an téacs ar fáil faoi réir an Creative Commons Attribution/Share-Alike License; féadann téarmaí eile a bheith i bhfeidhm sa bhreis. Féach ar Téarmaí Úsáide le sonraí a fháil.
Trádmharc cláraithe is ea Wikipedia® de chuid Wikimedia Foundation, Inc., eagraíocht neamhbhrabúis.